

Työjuhdata kilpaurheilijaksi – kansallishevosen vaiheita

Suomenhevosella on pitkään ollut keskeinen asema yhteiskunnassa. Hevonen on osallistunut ihmisen rinnalla monipuolisesti muun muassa kuljetuksiin, maatalouden töihin ja sotiin. Viime vuosikymmeninä hevosen merkitys ja tehtävät ovat muuttuneet olennaisesti. Hevosen tie on kulkenut työjuhdata harrastuksen kohteeksi ja kilpaurheilijaksi. Hevonen on elävä olento, ja ihmisen ja hevosen suhde on usein muodostunut tärkeäksi ja ainutlaatuiseksi. Koneet ovat kylmiä ja tunteettomia, mutta hevonen on monelle ystävä ja työtoveri. Hevonen on oikein kohdeltuna uskollinen kumppani, joka ilahtuu tavatessaan hoitajansa. 2000-luvulla hevosurheilu on voimakkaassa kasvussa. Suomenhevonen nimitettiin maamme viralliseksi kansallishevoseksi suomenhevosen juhlaseminaarissa Finlandia-talossa 13.2.2007. Suomenhevonen koetaan tärkeäksi osaksi kansallista identiteettiä, ja se ansaitsee tulla huomioiduksi. Alkuperäisrotu juhlii virallista 100-vuotista taivaltaan vuonna 2007.

1. Johdanto

Tämä artikkeli pohjautuu Turun yliopiston kansatieteen oppiaineessa keväällä 2007 hyväksytyyn pro gradu -tutkielmaani. Tutkimuksessani käsittelin raviurheilua ja hevoskasvatusta 1800-luvulta nykypäivään lounaishämäläisestä näkökulmasta. Lounais-Häme sijaitsee Helsingin, Tampereen ja Turun muodostaman kolmion keskellä. Alue on Suomen johtavia hevoskeskittymiä, ja se erottuu muista maamme hevosalueista monipuolisuudellaan sekä seudulle keskittyneen hevosalan koulutuksen, tutkimuksen sekä kehitystyön ansiosta.

Forssan museossa (aikaisemmin Lounais-Hämeen museo) toteutettiin vuonna 2005 Lounaishämäläisen raviperinteen tallennusprojekti. Forssan museo on Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen ylläpitämä kult-

tuurihistoriallinen museo. Raviperinnehankkeessa kartoitettiin alueen vanhaa raviperinnettä ja kerättiin aineeseen liittyvää aineistoa sekä muistitietoa. Työskentelin tässä raviprojektissa ja samalla tutustuin aiheeseen ja sain suunnitella tulevaa pro gradu -tutkimustani. Ajallisesti työ rajautuu 1800-luvun jälkipuolelta 2000-luvulle asti. Tutkimukseni ei rajoitu tiukasti vain ravitoimintaan, vaan myös hevosjalostukseen ja -kasvatukseen, koska ne liittyvät kiinteästi yhteen. Hevosta on pidetty arvokkaana ja merkittävänä eläimenä. Tästä kertoo se, että talonpoikaisessa yhteiskunnassa hevonen oli ehdottomasti parhaiten hoidettu ja ruokittu eläin ja se kuului miesten maailmaan. Maatalousyhteiskunnassa miehet usein hoitivat hevoset, ja karjatalous oli naisten vastuulla. Miehet liikkuivat enemmän kodin ulkopuolella, ja hyvin hoidettu hevonen lisäsi omistajansa sosiaalista statusta. Hevoset lisäksi turvasivat perheen toimeentuloa esimerkiksi pelto- ja metsätöissä. Hevosen arvostuksesta kotieläinten ykkösenä kertoo myös vanha sananlasku, jonka mukaan hevosella saa lehmän, lehmällä saa sian, sialla saa kanan ja kanalla ei enää mitään. (TYKL/spa/356.)

Kansatieteellisessä tutkimuksessa hevonen on usein nähty vain osana maataloutta. Hevosella oli merkittävä rooli maatalousyhteiskunnassa, mutta se sai väistyä maatalouden koneellistumisen myötä, ja usein tähän päättyikin hevosen elämä kansatieteen tutkimuksen kohteena. Pitkät perinteet ja kasvanut toiminta hevosten ympärillä luovat kuitenkin pohjaa erilaisille tutkimusmahdollisuuksille.

Pro gradu -työni tutkimusote oli fenomenologis-hermeneuttinen. Pysin kuvaamaan lounaishämäläistä raviurheilua ja sitä tukevaa hevoskasvatusta 1800-luvulta lähtien sekä selittämään niiden merkityksiä. Hermeneutiikka on toimiva metodi juuri historiallisten tapahtumien ja ilmiöiden selittämisessä sekä yksilön ja yhteisön käyttäytymisen ymmärtämisessä. (Koskiahho 1990, 37–45.) Tarkastelin raviurheilua ja hevoskasvatusta myös yhteiskunnallisten muutosten kautta. Kansallisuusaaite, Suomen itsenäistyminen, lamakaudet, sodat, koneellistuminen, kaupungistuminen sekä globalisoituminen ovat kaikki osaltaan vaikuttaneet koko hevostalouden kehitykseen ja muutokseen.

Tutkimuksen lähdeaineistona olen käyttänyt Lounais-Hämeen museon raviperinteen tallennushankkeessa kertynyttä aineistoa. Olen tehnyt myös hankkeen ulkopuolisia teemahaastatteluita, jotka vastaavat paremmin tämän tutkimuksen tarpeita. Haastattelut on arkistoitu Turun yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitoksen arkistoon (TYKL). Ypäjällä toteutettiin lisäksi 2000-luvun alkuvuosina hevosperinteen tallennushanke, ja siinä haastateltiin useita henkilöitä. Tutkimuksessani olen hyödyntänyt myös tätä muistitietoaineistoa, jonka välittämiä näkökulmia viralliset dokumentit ja tilastot eivät välttämättä kerro. Hyvien puoliensa lisäksi muistitiedon käyttöön liittyy myös ongelmia. Muistot ovat aina tulkintoja menneestä ajasta.

Olen hyödyntänyt myös Forssan Seudun Hippos ry:n johtokunnan ja vuosikousten pöytäkirjoja sekä vuosikertomuksia 1920-luvulta 1970-luvulle. Niistä ilmenevät paitsi hevosyhdistyksen toiminta, myös ajan ihanteet, toiveet ja suunnitelmat. Myös erilaiset sanomalehdet ja ravién käsiohjelmat toimivat tutkimuksen lähdeaineistona. Tutkimuskirjallisuutena on käytetty erilaisia hevoskasvatusta ja raviurheilua käsitteleviä teoksia aina 1800-luvulta lähtien. Ypäjällä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) hevostutkimuksella on kattava arkisto aina hevosjalostuslaitoksen perustamisesta lähtien (1937). Myös Tammelan Mustialan maatalousoppilaitoksessa on oma arkistonsa. Tutkimuksessa olen käyttänyt myös Turun yliopiston kirjaston pienpainatekokoelmaa erilaisten käsiohjelmien sekä palkintotodistusten takia. Olen tutkielmanteon ajan kirjoittanut myös kenttätöypäiväkirjaa. Suomenhevoset kuuluivat lapsuuteni ja nuoruuteni vuosiin, sillä lapsuudenkodissani on kasvatettu samaa tammalinjaa jo yli sadan vuoden ajan. Maailmalla vietetyt vuodet ovat kuitenkin tuoneet etäisyyttä hevosiin ja objektiivisuutta tutkimustyöhön.

Seuraavassa tarkastelen maamme hevoskasvatuksen ja raviurheilun vaiheita, mutta keskiössä on juhluvuottaan viettävä suomenhevonen. Aluksi tarkastelen maamme hevoskasvatuksen vaiheita, sen jälkeen raviurheilun kehitystä ja lopuksi luon katsauksen lounaishämäläiseen hevostalouteen.

2. Suomenhevosen taustaa

Suomessa hevosta on käytetty yli kahdentuhannen vuoden ajan liikkumiseen sekä tavaroiden kuljettamiseen. Hauta- ja suolöydöissä on ollut runsaasti hevosenkenkiä sekä renkien ja valjaiden osia. Osa hevoseen liittyvistä suomen kielen sanoista on myös hyvin vanhoja kuten sanat *varsa*, *hevonen*, *tamma*, *aisat*, *länget*, *suitset*, *päitset* ja *kuolaimet*. (Tutustu suomenhevoseen 2006, 5.) Maamme ainut alkuperäinen hevosrotu on suomenhevonen. Rotutieteellisesti vanha suomalainen hevonen kuuluu alkuperäiseen pohjoiseurooppalaiseen lyhytkuonoiseen rotuun. Se periytyy ns. Tarpan-ryhmään kuuluvasta alkupeäräisestä villihevosesta. (Vuorela 1975, 196.) Suomen alueen paikallisiin maatishevosiiin sekoittui jo varsin varhain kaupankäynnin ja sotaretkien seurauksena sekä itäisiä että läntisiä hevosrotuja. Tämä kuvastaa hyvin Suomen pitkäaikaista asemaa kahden eri kulttuurialueen välissä idän ja lännen maana. Suomenhevonen on kuitenkin pysynyt varsin puhtaana rotuna. Sitä käytettiin monipuolisesti maatilojen töihin, kulkuneuvona ja sotaratsuna. Suomenhevoseä oli mukana mm. Kustaa II Adolfin armeijassa 30-vuotisessa sodassa 1600-luvulla. (Laurila 2001, 150–151.) Hevoset olivat pieniä ja maataloustöihin tottuneita, mutta ratsuiksi kouluttamattomia. Ne oli helpompi kannustaa kiitolaukkaan kuin pakottaa kuvioratsastukseen tai pysymään paikoillaan.

Suomalaiset ratsutilat eli rusthollit varustivat miehen ja hevosen sotaan saaden vastapalveluksena verohelpotuksia. (Meri 1999, 20–25.) Talonpoikien omistamat suomenhevoset olivat pieniä, nykyajan mittapuun mukaan lähinnä ponikokoisia. Vuonna 1624 suomalaisten ratsuhevosten keskimääräinen säkärkorkeus oli vain 12 kämmenleveyttä eli hieman alle 120 senttiä. (Vuorela 1975, 196.) Hevosten säkärkorkeus kuitenkin kasvoi, ja Kustaa Vilkunan länkien koosta tekemien laskelmien mukaan talonpoikien omistamat suomenhevoset olivat 1700-luvulla säkärkorkeudeltaan noin 130 senttiä. Kartanoiden hevoset olivat usein kookkaampia, jopa yli 140 senttiä. Länsi- ja Etelä-Suomessa hevoset olivat yleensä kookkaampia kuin idässä ja pohjoisessa. Tässä näkyy tuontihevosten, erityisesti oriiden vaikutus. Kookkaammat hevoset levisivät kartanoista talonpojille ja edelleen pienempiin taloihin ja maantieteellisesti laajemmalle alueelle. (Ojala 1996, 51.) Samaa leviämisreittiä käyttivät Suomen historiassa monet uutuudet.

Kolmensadan vuoden ajan suomenhevoseä tarvittiin myös kestikievarilaitoksen palvelukseen. Suomessa tiet olivat pitkään huonoja tai olemattomia ja välimatkat olivat pitkiä. 1300-luvulla perustettiin majataloja, joista matkalaiset saivat hevoskyydin ja yösjän. Tästä muodostui yhtenäinen kestikievarilaitos 1600-luvun alkupuolella, ja se oli toiminnassa syrjäseuduilla vielä 1900-luvun puoliväliin asti. Hevosilla ajettiin jopa 700 000 kyytiä vuodessa. (*Tutustu suomenhevoseen* 2006, 6.) Hevosilla käytetyt valjaat poikkesivat toisistaan Suomen länsi- ja itäosissa. Itä-Suomessa venäläisperäisiä luokki-valjaita käytettiin ympäri vuoden, mutta Länsi-Suomessa käytettiin kesäisin myös skandinaavisperäisiä silavaljaita. (Vuorela 1975, 685–94.)

Hevosille annettiin jo varhain nimet, ja ne usein kuvasivat hevosen väriä tai värimerkkejä. Osa niistä on edelleen tuttuja, mutta toiset ovat nykykielessä jo vieraampia. Vanhimpia nimiä ovat sellaiset, joilla on vastineet virossa kuten Musta, Hiiri, Paatti, Laukki, Voikko ja Valko. Keskiajan ruotsista ovat peräisin Kimo, Suoti, Pruuni, Pläsi ja Plakki. Omalla nimellään erottuva hevonen yksilöitiin usein myös ikäkautensa tai erikoisten ominaisuuksien perusteella. Ensi kuukausinaan hevosta kutsuttiin *varsaksi*, ja imevänä se oli *maitovarsa*. Vuoden täytettyään hevonen oli *takkuri* ja varsaiän sivuttaneena *sälkö*. Sukupuolen perusteella erotettiin vasta täysikasvuisenä *tamma* ja *ori*. Leikattua oritta kutsuttiin *ruunaksi* ja länsimurteissa, myös Lounais-Hämeessä, *valakaksi*. Vaillinaisesti leikattu ruuna oli *piettiö*. (Vuorela 1975, 196–97.) Suomenhevosen kantakirjaus alkoi vuonna 1907, ja mukaan päässeiden hevosten nimet alkoivat kuvastaa hevosten konkreettisten ominaisuuksien ohella myös omistajan toiveita, kuten nimet Lento, Leimu ja Uljas osoittavat. Hevosille annettiin lisäksi ihmisten etunimiä kuten Liisa, Pekka ja Vappu. Kantakirjahevosten esimerkin mukaisesti uudet nimityypit levisivät myös kantakirjaamattomille työhevosille. Tulevaisuudenuskoa valavat nimet kuten Into, Ponteva ja Viri saivat myös suosiota. (Kalske 2005, 94–103, 122–25.)

Näitä samoja nimiä löytyy lukuisilta työväen- ja urheiluseuroilta. Kantakirjauksen myötä hevosten nimet vietiin valtakunnalliseen rekisteriin, ja siten kaikille eläimille pyrittiin keksimään ainutkertainen nimi. Tavallinen tapa on ollut yhdistää varsan nimi joko isän tai emän nimeen. Hyvänä esimerkkinä on ori Muiston-Poika, jonka isä oli Ponnen-Muisto ja isänisä Ponne. Eri laitoksilla on ollut myös omia nimenantokäytäntöjä. Yleinen tapa on ollut antaa samana vuonna syntyneille varsoille samalla alkukirjaimella alkava nimi. Esimerkiksi puolustuslaitoksen hevosille annettiin *a*-kirjaimella alkavat nimet vuosina 1940, 1957 ja 1974 (*Hevosopas* 1963, 13).

Suomenhevosilla oli tärkeä rooli Suomen puolustuksessa talvi- ja jatkosodan aikana. Puolustusvoimilla oli ennen talvisotaa vain noin 4 000 hevosta. Syksyllä 1939 hevostenluovutusvelvollisuuden myötä hevosia otettiin puolustusvoimien käyttöön yli 70 000. Myös jatkosotaan otettiin runsaasti siviilihevosia ja hevosia saatiin myös sotasaaliina. Jatkosodan aikana kelpoollisia sotasaalishevosia oli yli 12 500. Hevosten ohella puolustusvoimille otettiin kymmeniätuhansia rekiä ja kärryjä. Luovutetuilla hevosilla tuli olla varusteiden lisäksi mukana myös kauraa ja heinää. Puolustusvoimat maksoivat korvauksia luovutetuista hevosista. Hevosten otossa pyrittiin välttämään talon ainoan hevosen vientiä sekä kantakirjahevosten ottoa. (Waris 1997, 46–59.) Hevosen antaminen kohti tuntematonta määränpäättä oli raskasta, mutta välttämätöntä. Sodasta hengissä selvinneet eivät olleet useinkaan entisellään. Raskaat ajat olivat jättäneet jälkensä myös hevosiin. Muistoissa kulkevat tarinat sodasta palanneista hevosista, jotka tempautuivat vapaiksi kotipitäjän asemalla ja juokisivat suoraan kotitalleihinsa. (TYKL/spa/356.)

Tänä päivänä suomenhevoset ovat hyvin monipuolisia. Ne kuuluvat kevyttyyppeihin kylmäverisiin, ja niitä käytetään ravureina, ratsuina sekä työ- ja valjakkohevosina. Sama hevonen saattaa käydä useampaan lajiin. Suomenhevoset ovat maailman nopeimpia kylmäverisiä. Ne ovat ruumiinrakenteeltaan melko tanakoita ja lyhytkaulaisia. Kestävyys, hyvä vetokyky, vireys, yhteistyöhalukkuus sekä sisukkuus ovat rodun arvokkaita ominaisuuksia. Suomenhevoset ovat useimmiten väriltään rautiaita ja säkäkorkeudeltaan noin 157 senttimetriä. (Laurila 2001, 150–51.) Suurin osa suomenhevosista on ravureita.

3. Hevoskannan kehitys Suomessa

Hevosten määrä on vaihdellut melkoisesti eri aikoina. Vuonna 1910 Suomessa hevosia oli 297 100. Niiden määrä oli nousussa, sillä kymmenen vuoden kuluttua hevosten määrä oli kasvanut jo 391 370:een (www 1). Hevosten määrä lisääntyi asutustoiminnan myötä. Itsenäistyneet tilat rohkaistuivat oman hevosen hankintaan aikaisempaa yleisemmin. Aiemmin vuokratilojen

töitä tehtiin myös taloista lainatuilla hevosilla, mutta tilojen itsenäistymisen myötä tämä vaihtoehto ei tullut enää useinkaan kysymykseen. Lisäksi tilojen lunastusvelkojen maksaminen edellytti useimmiten tilan ulkopuolista ansio-työtä, johon hevosen omistaminen myös tarjosi paremmat mahdollisuudet. (Vihola 2004, 342.) Hevosten määrä tasaantui ja vuosina 1930 ja 1940 luvut olivat 356 650 ja 347 000 (www 1). Sotavuosina maatalouskäytössä olevien hevosten määrä väheni, kun hevosia otettiin armeijan käyttöön sekä sotapalvelukseen. Sodan jälkeen hevosten lukumäärä kuitenkin kasvoi nopeasti. Sodassa olleet ja hengissä selvinneet hevoset kotiutettiin sekä varsoja kasvatettiin ja opetettiin hyötykäyttöön. Ennen 1950-luvun alkua traktorien määrä pysyi vähäisenä eikä uhannut hevosen asemaa maataloudessa. (Vihola 2004, 342–43.) Hevoset kuuluivat myös suomalaisen kaupunkikuvaan aivan kaupunkien perustamisesta lähtien. Vuokra- ja kuorma-ajurit olivat keskeinen osa kaupunkielämää. Autoistumisen myötä hevosten asema kaupungeissa ja kuljetuksissa väheni. Hevoskanta nousi huippuunsa 1900-luvun puolivälissä. Vuonna 1950 Suomessa hevosia oli 408 800. Koneellistumisen myötä hevosten määrä kuitenkin väheni jyrkästi ja kymmenessä vuodessa niiden määrä laski 250 600:aan. (www 1.) Koneellistumisen alkuvaihe näkyi erityisesti varsojen määrän voimakkaana supistumisena 1950-luvulla. Vanhat hevoset jätettiin usein toissijaisiin tehtäviin, vaikka maatilalle hankittiinkin traktori. Monet pitivät ainakin yhtä hevosta, vaikka sitä ei enää tarvittukaan työhön. Uskollisesti palvelleen hevosen lopettaminen olisi ollut isännille liian raskas tehtävä. Ihmisen ja hevosen suhde on usein ollut läheinen. Hevonen on ollut sekä ystävällinen että arvostettu työtoveri. (Niemelä 2004, 145.)

Hevosten määrä pieneni edelleen voimakkaasti 1960-luvulla pientilojen vähentymisen sekä kaupungistumisen ja autoistumisen myötä. Vuonna 1970 hevosia oli Suomessa 91 436. Nyt kaikki hevoset eivät olleet enää suomenhevosia, vaan lämminverisiä ravureita oli noin tuhat ja ratsuja 400. Lisäksi poneja oli noin 200. Kaikki muut ryhmät jatkoivat tasaista kasvuaan vuodesta toiseen, mutta suomenhevosten määrän väheneminen jatkui syöksykierteen omaisena. Vuonna 1970 suomenhevosia oli 89 800, ja niiden määrä laski edelleen voimakkaasti. Vuonna 1980 niitä oli enää 19 700. Muutos oli siis nopeaa, ja kymmenessä vuodessa suomenhevosten määrä väheni 22 prosenttiin entisestä. Tästä lähtien muutosvauhti hidastui, mutta aallonpohja saavutettiin vuonna 1987. Silloin hevosia oli vain 14 100. Pienestä hevoskannasta johtuen myös makkaratehtailla oli pulaa hevosenlihasta. Vuoden 1987 jälkeen alkoi käänne suomenhevosten määrässä. Niiden määrä alkoi hitaasti kasvaa, ja vuonna 2005 suomenhevosia oli jälleen vähän reilut 19 000. (www 1.) Kaksi kolmasosaa suomenhevosista toimii ravureina, kahta tuhatta käytetään ratsuina ja noin tuhatta työhevosena. Raveissa suomenhevosille on omat lähtönsä, vaikka nopeimmat ovat lähes lämminveristen luokkaa. (Laurila 2001, 150–51.)

4. Suomenhevospasvatuksen vaiheita

Kotieläinjalostuksella tarkoitetaan eläinten hyödyllisten ominaisuuksien kehittämistä mahdollisimman korkealle tasolle sekä näiden ominaisuuksien säilyttämistä ja parantamista sukupolvesta toiseen. Jalostustyötä tehdään siitoseläinten huolellisen valinnan, järkipärisen ruokinnan ja hoidon sekä tarkoituksenmukaisen kasvatuksen ja käytön avulla. (Peltovuoma 1916, 13.) Erilaisilla yhdistyksillä on ollut merkittävä rooli hevostalostustyössä. 1800-luvun jälkipuolella maanviljelysseurojen keskeisiä toimintamuotoja olivat neuvontatyön ohella maatalousnäyttelyiden sekä kilpailujen järjestäminen. Näyttelyissä jaettiin rahapalkintoja parhaalle eläimille ja tuotteille. Palkinnot ohjasivat näyttelleesettajia ja katsojia arvostamaan hyvin hoidettuja eläimiä sekä kehittämään omaa toimintaansa. (Vihola 2004, 179–84.) Valtakunnalliset ja pienemmät sanomalehdet kirjoittivat ahkerasti hevostalostuksista. Omien hevosten menestyminen tiesi siten mainetta ja kunniaa hevosten omistajille laajemmalla alueella. Useampia päiviä kestävä maakunnalliset maatalousnäyttelyt keräsivät runsaasti hevosia. Viipurissa vuonna 1887 järjestettyihin maatalousnäyttelyihin osallistui 447 hevosta, Vaasassa vuonna 1894 osallistujia oli 556, ja Kuopiossa vuonna 1906 hevosia oli yhteensä 720. (Ojala 1996, 62.)

1800-luvun jälkipuolella hevosiin alettiin kiinnittää enemmän huomiota. Hevoset olivat pieniä ja vähävoimaisia. Maatalous alkoi muuttua ja hevosilta vaadittiin yhä enemmän, jotta ne selviäisivät uudenaikaistuvan maatalouden tehtävistä. 1860-luvulta lähtien metsien arvon nousu lisäsi hevosten käyttöä puunkorjuussa. Suuret katovuodet siirsivät maatalouden painopistettä leipäviljavaltaisesta tuotannosta lypsykarjavaltaisuuteen. Tämä vaati panostusta peltotöihin, jotta satotulokset saatiin paremmiksi. Karjalouteen panostaminen toi maataloudelle kaivattua käteistä rahaa. Myös puun kasvava myynti antoi tiloille tuloja, joita voitiin käyttää myös hevostalostukseen sekä tallilojen kohentamiseen. (Ojala 1996, 52.)

Hevostalostus oli katovuosien 1867–68 jälkeen vaikeassa tilanteessa. Heikoimmat eläimet oli teurastettu, ja parhaimmat ja jalostuksen kannalta merkittävimmät hevoset oli usein myyty venäläisille kauppiaille. Erityisesti orikanta kärsi isoja menetyksiä. Katovuosien jälkeen katseet käännettiin ulkomaille, ja Suomeen tuotiinkin ulkomaisia hevosia maamme hevostalostukseen parantamaan. Tulokset tässä jalostustyössä eivät kuitenkaan olleet hyviä, joten myös muita toimenpiteitä tarvittiin. Senaatti perusti ruununorijärjestelmän¹ vuonna 1869 parantaakseen suomalaista hevostalostusta. Senaatti myönsi varat jalostusoriiden ostoon eri lääneihin. 1870-luvun puolella välissä näitä

¹ Ruununori on yleisesti käytetty termi kruununoriista, jota mm. opetusneuvos, filosofian maisteri Ilmari Ojala suosittelie käytettäväksi.

ruununoriita oli jo 23. Käytäntö oli osoittanut toimivuutensa, joten niiden määrää lisättiin. Suomi jaettiin sataan ruununoriipiiriin, joissa kaikissa oli tarkoitus pitää yhtä oritta. Vuonna 1893 maanviljelyshallitukseen perustettiin hevoshoidonneuvojan virka ja ruununoriiden osto, sijoitus sekä valvonta tulivat hänen vastuulleen. Ruununoriin hoito annettiin huutokaupassa alhaisimman tarjouksen tekijälle tai muuten sopivalle henkilölle. Hoitotehtävä oli vaativa, sillä huollettavana oli valtion omaisuutta. Myös keväinen astutus osui usein kiireellisten kevättöiden kanssa samaan aikaan. Järjestelmän tavoitteena oli tuottaa maatalouteen soveltuvia hevosia. (Ojala 1996, 54–55.) Ruunorijärjestelmä lopetettiin vasta vuonna 1950 (Poutanen 1998, 106).

1800–1900-lukujen vaihteessa 80 prosenttia Suomen asukkaista sai elantonsa maataloudesta ja siihen liittyvistä elinkeinoista kuten metsätaloudesta. Tämä oli tärkeä lähtökohta hevosjalostuksen kehittämisessä. Peltotöiden ohella hevosten oli sovelluttava muihinkin tehtäviin. Metsätyöt ja epätasainen maasto vaativat ketteryyttä, ja pitkät etäisyydet sekä kyytilaitos edellyttivät vireää liikkuvuutta. Varsinaisten ratsuhevosten tarve oli Suomessa varsin vähäinen. Juoksijahevokset sopivat hyvin siitoseläimiksi, koska niiltä löytyi lihasvoimaa, luja luusto, hyvät keuhkot, säännölliset liikkeet, tarpeellinen vireys sekä koeteltu kestävyys. (Ojala 1996, 61–68.)

Vuoden 1907 alusta astuivat voimaan toimenpiteet Suomen suuriruhtinaskunnan hevosrodun parantamiseksi. Paikallisten hevosseurojen maakunnallisiksi keskuseläimiksi määrättiin hevosjalostusliitot. Niiden tehtävä oli myös tammojen kantakirjan pitäminen. Oriiden yhtenäinen kantakirja annettiin valtion tehtäväksi. Kantakirjaan ei kelpuutettu oriita, joilla oli siitoseläimelle haitallisia perinnöllisiä vikoja tai isoja muotovirheitä. Kantakirjauksessa painotettiin myös puhtaan polveutumisen merkitystä sekä luonteen, liikkeiden ja kestävyuden tärkeyttä. Ensimmäisenä suomalaisen hevosen kantakirjanpito vuonna 1907, jonka johdosta suomenhevosta juhliitaan sata vuotta myöhemmin, pidettiin seitsemän hyväksymistilaisuutta. Ne olivat Iissä, Joensuussa, Viipurissa, Kuopiossa, Jyväskylässä, Turussa ja Hyvinkäällä. Ensimmäisenä vuonna kantakirjaan merkittiin yhteensä 113 oritta. Eniten hyväksytyjä eli 25 oli Turun kantakirjanäyttelyssä. Merkittävimmiksi jalostusoriiksi vuonna 1907 kantakirjatuista oriista osoittautuivat Eino-Vakaa ja Manu. Kantakirjauksen alkuvuosina arvostelun pääpaino oli hevosen ulkomuodossa. 1920-luvun alussa kaikilta kantakirjaan hyväksytyiltä vaadittiin kolmen polven sukuselvitys. Lisäksi oriiden juoksukoe virallistettiin ja kuormanvedosta tuli pakollinen. Myös tammojen, joiden kantakirjanpito oli siirtynyt valtiolle vuonna 1918, oli osallistuttava ainakin juoksukokeeseen. (Ojala 1996, 61–68.) Valtio luopui kantakirjanpidosta vuonna 1970, ja toiminta siirtyi Suomen Hippokselle. Se uudisti jalostusohjelman ja kantakirjavaatimukset. Kaikki Suomessa olevat hevokset tuli rekisteröidä. Suomenhevosten kantakirja jaettiin neljään suuntaan, jotka ovat työhevossuunta, juoksijahevossuunta, ratsuhevossuunta

sekä pienhevossuunta. (Ojala 1996, 84–86.) Hevosjalostustyön tuloksena hevoset ovat parantuneet vuosikymmenestä toiseen. Satavuotinen kantakirjauserinne on osoitus pitkäjänteisestä jalostustyöstä.

Suurin osa suomalaisista hevoskasvattajista omistaa vain muutaman siitostamman. Ravihevosten kasvattajat ovat melko selkeästi jakautuneet suomenhevosten tai lämminveristen kasvattajiksi. Vain harvat kasvattavat molempia. Lämminverisiä kasvattavat erityisesti sellaiset, joilla on enemmän hevosia, ja suomenhevoskasvattajat ovat pääasiassa pienkasvattajia. Suurin osa hevosten kasvattajista asuu maaseudulla, ja hevosalous onkin tärkeä maatalojen sivuelinkeino. (Laurila 1996, 36–37.) Hevoskasvatukselle on Suomessa olemassa erilaisia tukijärjestelmiä. Suomen Hippos ry tukee kotimaista ravihevoskasvatusta maksamalla kasvattajapalkintoja. (www 6.) Suomessa jaetaan myös rahapalkintoja hevosten kantakirjauksesta, näyttelyistä ja muista kilpailuista (www 7). Suomen liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995 toi mukanaan monenlaisia tukijärjestelmiä, ja osa suomalaisista hevoskasvattajista on päässyt niiden piiriin. Tukea myönnetään viljelijöille, jotka kasvattavat alkuperäisrotuja. Tuki on yksi maatalouden ympäristötuen erityistukimuoto, jolla pyritään turvaamaan taloudellisesti, tieteellisesti sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaita paikallisia rotuja ja niiden erityisominaisuuksia. Suomenhevosista tukeen ovat oikeutettuja siitostammat sekä kantakirjatut oriit. (www 8.)

Hevosalous elää 2000-luvulla nousukautta. Ravikilpailujen rahapalkinnot ovat nousseet varsin merkittävästi, mikä osaltaan heijastuu positiivisesti hevoskasvatukseen. Kotimainen hevoskasvatus parantaa hevosten laatua, lisää hevosalan tietotaitoa ja etenkin arvostettuja hevosmiestaitoja. Kotimaisella hevoskasvatuksella on positiivinen vaikutus myös kansantalouteen. (www 9.) Hevoskasvatus ja ravitoiminta työllistävät runsaan joukon ihmisiä suoraan tai välillisesti. Ne tarjoavat monille myös tärkeitä sivuansioita. Noin 15 000 henkilöä saa toimeentulonsa hevosaluudesta. Aktiivisia hevosalan harrastajia Suomessa on noin 200 000.

Hevosmiestaito liittyy keskeisellä tavalla hevoskasvatukseen ja raviurheiluun. Hevosmiestaidot ovat perinteisesti kulkeneet sukupolvelta toiselle. Monet ihmiset ovat oppineet toimimaan hevosten parissa usein jo lapsuudessa. Hevosmiesperheissä ja -suvuissa lapsuudenkodista saadut tiedot ja taidot ovat olleet merkittäviä ja tärkeitä myös myöhemmässä toiminnassa hevosten parissa. Aikaisemmin armeija saattoi opettaa miehille hevosmiestaitoja kuten kengitystä. Romanit ovat perinteisesti työskennelleet hevosten parissa. Hevoset ovat olleet keskeinen osa romaniväestön elämää. Perinteiset hevosmiestaidot ovat kulkeneet sukupolvesta toiseen. Tänäkin päivänä hevoset ovat monille romaneille elämäntapa. Erityisesti hevoskasvatus- ja kauppa sekä raviurheilu ovat romanien vahvoja alueita. Ravitapahtumiin he saapuvat sankoin joukoin kannustamaan omia hevosiaan. (TYKL/spa/356.)

5. Ravikilpailut 1800-luvulta lähtien

Ensimmäiset ravikilpailut Suomessa järjestettiin Turussa Aurajoen jäällä vuosina 1817, 1821, 1824 ja 1836 (Raevuori 1982, 12). *Åbo Allmänna Tidning*-lehdessä oli ensimmäistä kertaa selostus näistä kilpa-ajoista tammikuussa 1817 (*Åbo Allmänna Tidning* 30.1.1817, 1). Turussa järjestetyissä kilpailuissa ei kuitenkaan juoksumatkaa ollut mitattu eikä myöskään otettu aikaa, joten ensimmäisinä varsinaisina hevoskilpa-ajoina voidaan pitää Kuopiossa Kallaveden jäällä vuonna 1850 järjestettyjä kilpailuja. Niihin saivat osallistua oriit ja tammot, ja niiden oli juostava ravia, eikä ajovitsaa saanut käyttää. Matkana oli 2612 kynnärää eli 1551 metriä. Voittaja sai palkinnoksi 25 ruplaa. Lisäksi kaikkia matkan alle 3 minuutin 20 sekunnin ravaajia odotti 15 ruplan palkinto. Kilpa-ajoja järjestettiin kaikkiaan viitenä talvena. Myös Viipurissa ja Oulussa innostuttiin järjestämään kilpa-ajoja. Vuosien 1855–57 katovuodet kuitenkin lopettivat alkaneen raviharrastuksen. 1860-luvulla toiminta vilkastui uudelleen, mutta vaikeat katovuodet heikensivät jälleen tilannetta. 1880-luvulta lähtien kilpailut lisääntyivät. Hämeenlinnassa järjestettiin ensimmäiset valtionajot talvella 1865. Tästä suuresta orikilpailusta muodostui päätapahtuma, joka toimi kuninkuusravien edeltäjänä. (Raevuori 1982, 12.) Ensimmäisiin valtionajoihin osallistui yhteensä 31 hevosta, ja kahden virstan matka juostiin hevosenkengänmuotoisella radalla. Valtionajot järjestettiin vuosittain yhtäjaksoisesti 73 kertaa. Vain vuonna 1918 ravit jäivät ajamatta kansalaissoidan vuoksi. Kolmet viimeiset valtionajot vuosina 1936–38 järjestettiin 1000 metrin kiitolaukkakilpailuina. (*Tutustu suomenhevoseen* 2006, 8.)

Ravikilpailut järjestettiin siis talvisin jäällä, ja ilma oli harvoin suotuista, sillä lumipyry, kova pakkaneen, räntäsade ja sohjokeli olivat usein riesana. Hevosilla ajettiin jalaskärryillä tai reellä eikä aina kärryillä kuten nykyään. 1884 järjestettiin ensimmäinen kesällä pidetty ravikilpailu Helsingin Oulunkylän radalla. Siitä lähtien kisoja ajettiin talvisin jäällä sekä kesäisin radoilla. Vuosisadan vaihteessa kilpailuihin osallistui suomenhevosten lisäksi usein paremmalla menestyksellä puoliverisiä hevosia. Vuonna 1907 tilanne muuttui ratkaisevasti. Uusien valtionajojen sääntöjen mukaisesti vain puhtaat suomenhevokset saivat osallistua valtionajoihin. Näin palkintorahat menivät ainoastaan suomenhevosille. Taustalla vaikutti myös ajan henki. Pyrkimys itsenäiseen kansallisvaltioon vaikutti osaltaan raviurheiluunkin. Suomenhevosen suosiminen liittyi osaltaan näihin suomalaisuusaatteisiin. Kansallisromanttisena aikakautena ihailtiin erityisesti karelianismin hengessä alkupe räistä luontoa. (Raevuori 1982, 13–16.) Kansallisuusate näkyy hyvin myös tuon ajan ravikilpailuiden sekä hevospäyttelyiden palkintotodistuksista. Ne ovat hyvin kauniita, ja niistä loistaa ajan valistuksen henki. Sitkeä suomenhevonen kulkee kohti valoa ja itsenäistä kansallisvaltiota. Toistuvia teemoja palkintotodistuksissa ovat myös ajan hengen mukaisesti pellot, metsät, pal-

mikkopäinen Suomen-neito sekä viljaornamentit. Puhdas ja itsenäinen suomenhevonen viitoitti tietä kohti valoisaan tulevaisuutta. 1900-luvun kuluessa palkintotodistusten ulkoasu noudatti varsin pitkälti perinteisiä linjoja. Tänäkin päivänä palkintotodistuksiin on usein haettu kansallisromanttista henkeä. (TYKL/spa/356.)

1800–1900-lukujen taitteessa raviurheilua pidettiin jopa synnillisenä menona ja eläinrääkkäyksenä (*Suomen raviurheilun historia* I). Suomalaisen raviurheilun isänä pidetty eläinlääkäri Ludvig Fabritius ponnisteli voimakkaasti raviurheilun maineen kirkastamiseksi. Hänen mukaansa kasvaneen ravitoiminnan myötä parantuneet ennätykset kohottivat juoksijahevosten hintoja. Se osaltaan rohkaisi muitakin hevoskasvattajia panostamaan omiin hevosiansa, ja samalla myös herätti yleistä innostusta hevoskasvatuksen ja -hoidon parantamiseen. Menestyminen ravikilpailuissa teki etevistä hevosista tunnettuja ja haluttuja siitoseläimiä jalostusta varten. Menestynyt ori keräsi korkeampia astutusmaksuja. Tämä johti siihen, että astutettavat tammät valikoitiin huolellisemmin, ja rotu jalostui tehokkaasti niin, että jälkeläiset parantivat sukupolvea toiseen. (Fabritius 1914, 76–78, 118–19.)

Fabritius kumosi väitteet raviurheilusta eläinrääkkäyksenä. Hänen mukaansa ravikilpailuihin osallistuneet hevoset ovat olleet 1900-luvun alussa vuosi vuodelta parempikuntoisia, paremmin hoidettuja, ruokittuja ja kohdeltuja. Ravikilpailut ovat saaneet hevosenomistajat ponnistelemaan palkinnoista, koska vain parhaimmassa kunnossa olevat hevoset menestyvät. Fabritiuksen mielestä kilpa-ajot myös lisäävät omistajien rakkautta hevosiinsa, koska kilpa-ajoihin valmistautuminen vaatii paljon yhdessäoloa, harjaannusta ja opetusta. Lisäksi ruoskan käyttö kilpa-ajoissa oli kielletty. Fabritius myös herätteli keskustelua työhevosten kohtelusta. Kukaan tuolloin ei edes ajatellut, että pelto- ja metsätyöt olisivat olleet eläinrääkkäystä, vaikka työhevonen oli usein päivän päätteeksi väsyneempi kuin kilparadalla juossut ravuri. (Fabritius 1914, 83–114.) Fabritiuksen mukaan ravikilpailuihin osallistuminen myös paransi hevosten keuhkoja sekä vahvisti jalkoja (Fabritius 1884, 7). Fabritius näki siis ravitoiminnan tärkeänä tekijänä hevosjalostustyössä. Sen avulla oli mahdollista saada hyviä hevosia monipuolisiin työtehtäviin köyhässä ja maatalousvaltaisessa Suomessa.

Suomen jo itsenäistyttyä vuonna 1919 perustettiin Suomen Ravirengas edistämään raviurheilua. Keskusjärjestön myötä valtion kilpa-ajot alkoivat menettää merkitystään, ja yksityinen kilpailutoiminta alkoi voimistua vuosi vuodelta. Valtion ajoissa rahapalkinnot säilyivät samoina rahan arvon voimakkaasta alenemisesta huolimatta. (Raevuori 1982, 16.) Ensimmäiset kunninkuusravit pidettiin Lahdessa syksyllä 1924. Hevoset mittelivät paremmuudestaan mailin, 2000 ja 3000 metrin matkoilla. Ensimmäiseksi ravikunninkaaksi kruunattiin ylivoimaisesti ori Huovi. (Aaltonen–Korkala 1976, 58–59.) Totalisaattoripelien saamista osaksi raveja valmisteltiin Suomessa

pitkään. Vedonlyönti pohjautuu Joseph Ollerin vuonna 1867 Ranskassa kehittelemään menetelmään, totalisaattoriin. Sen periaatteena oli, että pelin tuotto jaettiin oikein pelanneiden kesken panosten mukaisessa suhteessa, kun siitä oli ensin vähennetty osuus pelin järjestäjälle sekä valtiolle. (Aaltonen 1996, 106.) Menetelmä levisi ympäri maailman, ja ensimmäiset Suomen totalisaattoriravit järjestettiin lopulta Helsingin Pohjoissataman jäällä vuonna 1928. Innostus pelaamiseen oli aluksi valtava. Yleismaailmallinen tilanne kuitenkin muuttui nopeasti, ja lama levisi Suomeenkin. Vaikea pulakausi ja työttömyys vähensivät katsojien pelaamismahdollisuuksia. Myös huonot radat ja hankalat peliolosuhteet sekä valtion ankara verotus vähensivät innostusta pelaamista kohtaan. (Aaltonen–Korkala 1976, 59.) Kuninkuusravitkin jäivät ajamatta laman vuoksi vuosina 1934–37 (Raevuori 1982, 17).

Ravitoiminta alkoi taas elpyä lamakauden jälkeen, mutta se kohtasi uusia vaikeuksia toisen maailmansodan myötä. Sota vaati sekä hevosia että miehiä. Kuninkuusravit jäivät jälleen ajamatta vuosina 1940–42 ja 1944. Sodan jälkeen raviurheilu alkoi hitaasti toipua ja kehittyä. (Aaltonen–Korkala 1976, 60.) Vaikka ravi-innostusta riittikin, se oli kuitenkin vielä pienimuotoista. Vuonna 1950 Suomessa oli noin 408 000 hevosta, ja niistä vain 2 000–3 000 osallistui ravikilpailuihin. Hevosia tarvittiin pelloilla ja metsissä, maalla ja kaupungeissa jälleenrakentamassa sodan jälkeistä Suomea. Raviurheilu oli lopultakin vain harvojen maanviljelijöiden harrastus. (Raevuori 1982, 17.)

Toisen maailmansodan jälkeen maantieravit olivat maaseudulla vielä suosiossa. 1950-luvulla niitä edelleen järjestettiin, mutta sen jälkeen maantieajojen aika alkoi olla väijäämättä ohi. Maantieraveja kutsuttiin myös suoranajoiksi erotukseksi rata-ajoista. Juoksumatkana oli usein kaksi kilometriä niin, että ensin ravattiin kilometri toiseen suuntaan ja käännettiin hevoset ja sitten ravattiin taas takaisin niin kovaa kuin päästiin. Kuuluttajan apuvälineenä toimi usein peltinen torvi, ja lähdönjärjestäjät hoitivat oikeat hevoset matkaan oikeana aikana. Maantieraveissa varikkoalueena toimivat maantienreunat, pellot ja metsät. Järjestysmiesten tehtävänä oli päästää sopivissa kohdissa autoilijoita läpi, sillä olihan maantiet kuitenkin tarkoitettu yleiselle liikenteelle. Juuri autoistuminen ja kasvanut liikenne tekivät tiet lopulta niin koviksi, että maantieravien järjestäminen kävi hankalaksi. Jääravien tapaan maantieajot olivat paikallisia tapahtumia, joissa tutut hevoset ja ihmiset kilpailivat ja viettivät aikaa keskenään. Ennen hevoskuljetuskalustoa ja television aikakautta iltamat olivat merkittävä osa kilpa-ajoja. Naapuripitäjästä ja kauempaa tulleet miehet ja hevoset majoitettiin vähintään yhdeksi yöksi kilpailualueen taloihin. Iltamissa oli tapana jakaa kilpailujen palkinnot ja järjestää monipuolista ohjelmaa. Hevosseurat rahoittivat usein toimintaansa juuri iltamista saamallaan tuloilla. (www 2.)

1950-luvun aikana ravikilpailut olivat muuten alennustilassa. Varsinaiset kilpailuareenat olivat vanhanaikaisia, katsomot huonoja eikä huippuhevosi-

kaan ollut monta. Kilpa-ajot olivat myös yksitoikkoisia ja pitkäveteyisiä, koska ajot saatettiin suorittaa kahden hevosen lähtöinä. Myös erilaiset koneet alkoivat syrjäyttää hevosta. Uutta ja modernia aikaa edustivat mm. moottori-pyörien maarata-ajot, jotka vetivät kansaa raviradoille. Varojen puutteessa ravitoiminnan kehittämiseen ei löytynyt voimavaroja. (Raevuori 1982, 17.) 1950-luvulla hevoset alkoivat vähentyä, ja niitä käytettiin pääasiassa työhevosina. Tätä linjausta tuki myös ajan hevosjalostus. Hevoset ja koko ravitoiminta koettiin ehkä vanhanaikaisina ja maalaisten elämänmenoon kuuluvina. Sotien jälkeen Suomi ponnisteli kohti valoisampaa tulevaisuutta ja ihaili kaikkea uudenlaista ja modernia kuten tekniikkaa, autoja ja kaupunkimaista elämänmenoa sekä kansainvälisiä virtauksia. Tähän kuvaan eivät helposti mahtuneet vanhat hevosmiehet pussihousuineen ja kömpelöine suomenhevosineen.

Raviurheilun yhdeksi pelastajaksi osoittautui lämminverihevoisten hyväksyminen Suomen raviradoille. Asiasta oli keskusteltu jo pitkään, mutta lopullinen sysäys syntyi, kun Neuvostoliiton hallitus lahjoitti vuonna 1957 tasavallan presidentti Urho Kekkoselle kaksi kantavaa orlov-rotuista tammaa, Suosikin ja Kaunottaren. Hevoset sijoitettiin Valtion hevossiittolaan Ypäjälle. Syntyneille varsoille, Tamaralle ja Katjalle, järjestettiin vuonna 1958 ristiäiset, jotka saivat suurta huomiota osakseen. (Heiskanen 1987, 34.) Kastetilaisuuteen osallistui runsaasti yleisöä sekä valtion johtoa. Varsojen päitsiin kiinnitettiin hopealaatat, joihin oli kaiverrettu niiden nimet. (*Hevostalous* 25.3.1958, 3.) Varsojen ristiäisilaisuudessa käyttämät pienet loimet ja päätset ovat tallessa Ypäjällä Maa- ja elintarviketalouden hevostutkimuksen tiloissa. Ne kuvastavat hyvin ajan henkeä ja raviurheilun nousua lämminveristen myötä. Kastetilaisuus kiinnosti laajoja ihmisryhmiä eikä vain perinteisiä hevosmiehiä. (TYKL/spa/356.) Vuonna 1959 presidentti Kekkonen sai vielä orlov-rotuisen ori Lennon. Näiden hevoslahjojen myötä alkoi Suomessa voimakas myötätuuli lämminverihevoisten tuontia ja kasvatusta kohtaan tasavallan presidentin johdolla. (Heiskanen 1987, 34.) Suomen Ravirengas teki vuonna 1959 päätöksen, jonka myötä suomalaisomistuksessa olevat lämminveriset saivat osallistua ravikilpailuihin. Aluksi järjestettiin myös sekalähtöjä suomenhevoisten kanssa, mutta parissa vuodessa niiden aika oli ohi. (Raevuori 1982, 22–23.)

Raviratojen yleisö ja peli-innostus olivat kuitenkin edelleen jokseenkin kateissa. Pelaamistoiminta ja raviradat vaativat uudistuksia. Vuodesta 1966 lähtien tilanne alkoi nopeasti helpottua. Silloin pelaajille alettiin palauttaa 80 % ratakohtaisten pelikohteiden vaihdosta kuten Ruotsissakin. Muutos edesauttoi yleisöryntäystä raviradoille. Vuonna 1969 raveissa kävi yli 200 000 katsojaa, vuonna 1971 yli 350 000, vuonna 1973 yli 600 000 ja yli miljoona kävijää jo vuonna 1977. Myös pelaamisen kokonaisvaihto kasvoi hyvin voimakkaasti. Suuntauksen myötä raviratoja alettiin kehittää. Nopeat

radat, tyylikkääts katsomot, tehokkaat totolaitteet, kansainvälisyys, ravintolat ja parantuneet hevoset vetivät yleisöä puoleensa ennennäkemättömällä voimalla. (Raevuori 1982, 23.) 1970-luvun ravien suosiot siivitti myös yhteiskunnallinen murros. Väki pakeni maalta kaupunkeihin ja sitä kautta myös raviradoille, sillä olihan monille maalaisille hevonen tuttu eläin entuudestaan. Lisääntynyt vapaa-aika ja lyhentynyt työviikko nostivat myös osaltaan ravien kävijämääriä. (*Suomen raviurheilun historia I.*) Raveista tuli ajan trendiharrastus. Lisäksi kohonnut elintaso mahdollisti yhä useammille maksulliset vapaa-ajanviettotavat.

Suomen Ravirengas ja Hevostalouden Keskusliitto yhdistyivät vuonna 1973 Suomen Hippokseksi. 1970-luvulla avattiin uusia ravikeskuksia ja perustettiin uusia kilpailuja. Raviurheilu oli muodissa, ja sen harrastuspiiri laajeni. Mukaan tuli myös kaupunkilaisia ja liikemiehiä, jotka eivät enää välttämättä tunteneet alaa entuudestaan. Liikemiehet alkoivat tuoda lämminverisiä suoraan Yhdysvalloista. (*Suomen raviurheilun historia II.*)

1980-luvulla raviurheilun noususuunta jatkui. Se näkyi kaikissa tunnusluvuissa, sillä pelivaihdot ja yleisömäärät kasvoivat, kilpailupäivät lisääntyivät, hevosten tuonti ja syntyneiden varsojen määrä nousivat. Aivan 1990-luvun alussa alkanut lama kouraisi raviurheiluakin voimakkaalla kädellä. Pelivaihdot vähenivät merkittävästi, ja yleisö katosi pikkuhiljaa raviradoilta. Vuonna 1995 sallittiin raviratojen ulkopuolinen peli, ja tämä osaltaan alkoi nostaa raviurheilua lamasta. (*Suomen raviurheilun historia II.*) Vuonna 1990 raviradoilla kävi 1,5 miljoonaa katsojaa, mutta seuraavana vuonna yleisöä oli enää 1,36 miljoonaa (Suomen Hippos ry:n toimintakertomus 1991, 2). Raviyleisö löysi tiensä yhä harvemmin raviradoille, ja etäpelin mukaantulon myötä vuosikymmenen puolivälissä ravipelaajienkaan ei tarvinnut lähteä enää raviradoille asti. Vuonna 1994 raviradoilla oli katsojia yhteensä 1,02 miljoonaa, ja vuonna 1995 katsojia oli enää 860 000. (Suomen Hippos ry:n toimintakertomus 1995, 2.) Katsojien vähentymisestä huolimatta raviurheilu on nykyään yksi Suomen suosituimmista urheilulajeista. Raviradoilla hevosurheilua on viime vuosina seurannut vuosittain noin 800 000 katsojaa. Ratojen ulkopuolisissa etäpelipisteissä katsojia on lähes 900 000. (www 3.) Raviurheilu vetää toiseksi suurimmat yleisömäärät heti jääkiekon jälkeen (www 5).

Vedonlyönti on saavuttanut keskeisen aseman raviurheilussa. Se mahdollisti osaltaan ravitoiminnan muuttumisen ammattimaisempaan suuntaan. Vedonlyönnin myötä kilpa-ajoihin on kyetty takaamaan korkeammat rahalliset palkinnot pelkkien pokaalien sijaan. Rahapalkintojen kasvamisen myötä hevonen nähdään yhä enemmän huippu-urheilijana, jota valmennetaan ammattimaisesti. Palkintorahojen maksaminen ja siten koko ravitoiminta on mahdollista vain hyvän totopelikertymän kautta. Tämä rahan kiertokulku on tärkeää, jotta laaja-alainen raviurheilu on nykyään ylipäätään mahdollista. Ravikilpailuissa pelattavien hevospelien (toto- ja ennakkopelit) kokonais-

vaihto on nykyisin yli 200 miljoonaa euroa vuosittain (www 3). Ravipelaaaminen on tuonut raviurheilun piiriin paljon sellaisia ihmisiä, joille hevonen itsessään ei ole tuttu tai edes mielenkiintoinen. Ravipelaaaminen onnistuu myös Internetin ja matkapuhelimen välityksellä. Nykyään siis hevospelit ja ravien seuraaminen eivät vaadi lähtemistä minnekään. Toisaalta paras tunnelma kuitenkin löytyy usein paikan päältä raveista. Harvemmin samaan tunnelmaan pääsee kotona tai työpaikalla näyttöruutua tuijottamalla. Juuri tunnelma ja elämyksellisyys ovat tärkeitä elementtejä, joilla katsojia houkutel- laan raveihin, vaikka itse pelaamisen voisi suorittaa helpomminkin. (TYKL/ aud/123.)

Talkootyö on vapaaehtoista työapua, jota suoritetaan maksutta ja myös ilman vastasuoritusvaadetta. Hevoskasvatuksen ja raviurheilun piirissä tehty talkootyö on merkittävää, ja sen ansiosta toiminta on voinut kasvaa ja kehittyä. Asiasta innostuneet ovat toimineet eri hevosyhdistyksissä pitkälti vapaaehtoistyön puitteissa. Tapahtumat ovat tarvinneet toimihenkilöitä, erilaiset kunnostus- ja rakennustalkoot ovat vaatineet tekijöitä, ja muonitusväkeä on tarvittu aina. Talkootyöhön on voitu osallistua koko perheen voimin, ja kukin on tehnyt töitä omien voimiensa ja kykyjensä mukaan. Naiset vastasivat usein ruokahuollosta. Ennen myös varsinaiset ravit järjestettiin vapaaehtoisvoimin. (TYKL/spa/356.)

Aikaisemmin hevonen ei ollut vain urheilija, vaan sen päätyö oli usein muualla. 1950-luvulla raveissa juoksi vielä hevosia, jotka tekivät päivätyön- sä pelloilla ja metsissä. Mitään erityistä valmennusta ei välttämättä harjoitet- tu. Päivätöiden jälkeen saatettiin lähteä kilpailemaan raveihin, ja usein osal- listuttiin samalla hevosella vielä kahteen eri lähtöön. Matkat raviradalle voitiin lisäksi tehdä ajamalla. Raveihin osallistuneilla hevosilla ei myöskään välttämättä ollut erityisiä ruokavalioita. Usein ruokaa annettiin kilpailupäi- vänä vähänlaisesti, koska täydellä vatsalla hevonen ei jaksanut juosta. Hevo- nen sai kunnolla syödäkseen vasta ravien jälkeen. *Hevosviesti* suositteli jo 1930-luvulla hevosen viimeistä ruokintaa kilpa-ajopäivänä 2–3 tuntia ennen valjastusta, jotta ruoka ehtisi kunnolla sulaa (*Hevosviesti* 9.6.1939, 8). Kau- ra ja heinä olivat ja ovat edelleen hevosen perusravintoa. Palkinnoksi hyvästä suorituksesta kilpailun jälkeen annettiin usein sokeria ja leipää. Hevosen kuntoa koetettiin parannella erilaisilla konsteilla, ja jopa aspiriinia syötettiin nopeamman ravin toivossa. Osa hevosmiehistä uskoi hunajan voimaan hevo- sen menestyksen salaisuutena. Myös raakoja kananmunia sekoitettiin hevos- ten ruokaan. Kaikki hevosmiehet eivät suhtautuneet suopeasti ravi-innostuk- seen. Työhevosilla oli raskas savotta varsinaisissa töissään, ja osallistuminen ravikilpailuihin tiesi hevosille merkittäviä lisäponnisteluja. Toisaalta paikal- lisraveja ei järjestetty montakaan kertaa vuodessa, joten mittelöt seutukun- nan hevosmiesten välillä eivät uuvuttaneet hevosia loputtomasti. (TYKL/ spa/356.)

Elintason nousun myötä hevosen ruokinta ja hoito ovat parantuneet. 1800-luvulla hevosen ruokavalioon kuuluivat haavanlehdet, rukiinolkisilppu sekä ohran- ja kauranoljet. Tänä päivänä ravihevonen on ammattiurheilija, ja sitä valmennetaan tavoitteellisesti. Myös hevosen ruokavalio tukee sen juoksua raviradoilla. (*Tutustu suomenhevoseen* 2006, 27.) Hevosen ohjastaminen on taitoa vaativaa työtä. Menestymistä lähdoissä on kuitenkin aina edesautettu enemmän ja vähemmän sallituilla keinoilla. Tuomarit seuraavat lähtöjä, eikä kovin suuria ylilyöntejä enää tänä päivänä tapahdu. Tunnelma voi kuitenkin edelleen olla hyvin tiivis, kun kaikki osallistujat tavoittelevat voittoa. Ravi-lähdoissä on pyritty parantamaan omaa asemaa monin eri tavoin kuten varas-tamalla lähdoissä, kiilaamalla toisia sekä häiritsemällä muita osallistujia. Myös varikkoalueella tunteet ovat voineet kuumentua, ja ainakin ennen al-koholi saattoi nostattaa tunteita vielä enemmän pintaan. (Rossi 2001.)

Nykyajan ravitoimintaan kuuluvat ammattiohjastajat, lainakuskien ammattikunta sekä naisohjastajat. Kilpailutapahtumia eli raveja järjestetään nykyään vuosittain noin 560, ja niihin osallistuu yli kahdeksantuhatta hevos-ta sekä noin kolmetuhatta ohjastajaa. (www 3.) Vuonna 2005 yli puolet raveihin osallistuneista hevosista oli lämminverisiä. Niitä oli yhteensä 5443, ja suomenhevosiä osallistui raveihin yhteensä 2983. Lisäksi ravien ponilähdois-sä juoksi yhteensä 335 ponia. (www 5.) Tänä päivänä raviohjastaminen vaatii ravikortin. Suurin osa näistä lisenssinhaltijoista on harrasteajajia eikä ammattikuskeja. Ravien suosituimmat matkat ovat 1600, 2100, 2600 ja 3100 metriä. Lähdöt tapahtuvat tänä päivänä voltti- ja autolähtöinä. Ennen mat-kaan saatettiin lähteä myös paikaltaan.

6. Hevoskasvatus Lounais-Hämeessä

Lounais-Häme on ollut varsin pitkään vahvaa hevosaluetta. 1500-luvun lop-pupuolella nykyisen Forssan kohdalla sijanneissa taloissa oli keskimäärin yksi hevonen sekä yksi härkä. (Kaukovalta 1934, 81–82.) Alue kuuluikin aikaisemmin Lounais-Suomen vetohärkäalueeseen. Suomessa vetohärkiä käytettiin vain maan lounaisosissa, joihin Varsinais-Suomen lisäksi kuuluivat Ala-Satakunta, Länsi-Uusimaa sekä Lounais-Häme. Hevosiin verrattuna här-rät olivat vaatimattomampiin oloihin tyytyväisiä ja edullisempia hankkia. Ne olivat säyseitä ja sitkeitä, mutta myös hyvin hitaita ja soveltumattomia liuk-kaille talvikelleille. Talonpojat alkoivat suosia niitä erityisesti 1600-luvulla, koska Ruotsin valtion jatkuva sotiminen vaati loputtomia hevosten takavari-kointeja talonpojilta. Myös usein talonpojille raskas kyytivelvollisuus sai heidät suosimaan härkiä. (Vilkuna 1935, 126–40.) Härkien käyttö väheni 1800-luvulla, ja uudet maanviljelymenetelmät ja -koneet tekivät niistä lopul-ta tarpeettomia. Häristä luopumista vauhditti 1800-luvun loppupuolella Lou-

nais-Suomessa alkanut vilkas hevosjalostusharrastus kilpa-ajoiheen sekä näyttelyineen. Tämä edisti nopeaa härkien vaihtumista kotimaiseen hevosrotuun. (Vilkuna 1935, 126–40.) Tammelassa oli vielä vuonna 1860 yhteensä 1440 härkää, ja samana vuonna hevosia oli yhteensä 1815. Hevosilla oli siis varsin niukka enemmistö, mutta härkien suuri määrä kertoo niiden merkittävästä asemasta alueella. (Peltovuori 1993, 48.)

Maataloudellinen järjestötoiminta levisi Hämeeseen 1800-luvun jälkipuolella. Maatalousseuroilla on ollut tärkeä rooli maatalouden kehittämistyössä. Aloitteilla, neuvoilla, kilpailuilla, näyttelyillä ja lainaustoimilla ne ovat edistäneet maatalousolojen kehitystä. (Peltovuori 1993, 50–51.) Lounais-Hämeessä toimi jo varhain myös varsinaisia hevosyhdistyksiä. Tammelan Hevosystäväinseura perustettiin vuonna 1882. Yhdistyksen kantavana voimana toimi Mustialan eläinlääkäri L. Fabritius. (Vuorinen 1927, 59.) Tammelan Hevosystäväinseuran tavoitteena oli parantaa paikkakunnan hevosrotua kilpa-ajoilla ja varsanäyttelyillä sekä vastustaa hevosräikkäystä. (Tammelan Hevosystäväinseuran säännöt v. 1889.) Toiminnan tullessa yhä enemmän tunnetuksi myös tapahtumiin osallistuneiden hevosten kunto parani. Siten yhdistyksellä oli merkittävä rooli alueen hevoskannan parantumisessa. (Vuorinen 1927, 56–67.) Seura lakkautettiin vuonna 1898, ja sen tilalle perustettiin Hevoskasvatusyhdistys Tammelan Hippos (myöh. Forssan Seudun Hippos ry). Sen keskeisenä tavoitteena oli hyvän hevoskannan luominen Lounais-Hämeeseen. (Höijer 1903, 2–4.) Siitosoritoiminta, näyttelyt sekä hevosmyyntipäivät olivat pitkään keskeisiä toimintamuotoja. Vuonna 1919 Tammelan Hippos hankki lähes 30 hehtaarin laidun- ja metsämaan Jokioisten kartanolta. Tästä Pilvenmäen alueesta muodostui yhdistyksen toiminnan keskus. (Vuorinen N:o 3 1939, 4.) Yhdeksi merkittäväksi yhdistyksen toimintatavaksi muodostui vuosikymmenten ajaksi orilaitumen² pitäminen. (Vuorinen 1928, 1.) Talkootyöllä oli ratkaiseva rooli orilaitumen ylläpitämisessä. Talvi- ja jatkosodasta huolimatta yhdistyksen orilaidun pysyi toiminnassa. (Tammelan Hippos-yhdistyksen vuosikokouksen pöytäkirja 5.2.1939.) Varsojen määrä oli sotavuosina korkealla, ja ennätysmäärä 40 saavutettiin vuonna 1945. Hevoset vähenivät huomattavasti 1950-luvulla, ja vuonna 1956 laitumella varsoja oli enää alle kymmenen. 1950-luvulla tapahtunut hevosten merkittävä vähentyminen näkyi siis myös orilaitumelle tuotujen varsojen määrässä. (Kertomus Tammelan Hippos-yhdistyksen toiminnasta vuosilta 1945, 1956.) Varsojen kuntoon syksyllä vaikuttivat kesän olosuhteet. Suotuisina kesinä hevosille riitti ruokaa, ja syksyisin ne olivat kohtalaisessa kunnossa. (Kertomus Tammelan Hippos-yhdistyksen toiminnasta vuosilta 1940,

² Orilaitumella tarkoitetaan 1–3-vuotiaille oriille tarkoitettua yhteislaidunta. Orivarsat vietävät laitumella kesän, ja ruoho on niiden ravintoa. Hevoset oppivat elämään laumassa, ja ne saavat purkaa energiaansa. Syksyllä varsojen opetus käy mutkattomammin.

1941, 1942.) Orilaitumen perinne ei ole Lounais-Hämeessä vielä täysin kadonnut. Kesällä 2006 Ypäjän Hevosopiston orilaitumella kirmasi 15 varsaa.

Hipposyhdistyksen ohella Lounais-Hämeessä toimi myös muita pienempiä seuroja kuten Humppilan Hevoskasvatusyhdistys, Tammelan Eläinsuojeluseura, Ypäjän Hevosystäväinseura, Jokiläänin Hevosmiehet ry ja Koijärven Oriyhdistys. Ne ovat järjestäneet paikallisia ravikilpailuja, näyttelyitä ja iltamia (TYKL/spa/356).

7. Maatalousoppilaitokset hevosjalostuksen ja ravitoiminnan vauhdittajina

Tammelan Mustialalla on ollut merkittävä vaikutus Lounais-Hämeen hevosjalostukseen. Se on Kustaa Vaasan vuonna 1556 perustama kuninkaankartano, jonne perustettiin vuonna 1840 maanviljelysopisto. Mustialan omat oriit sekä sinne sijoitetut ruununoriit ja hipposoriit astuivat tammoja laajalta alueelta. Myös Mustialassa toimineilla henkilöillä on ollut merkittävä rooli alueen hevostoiminnassa. (Vuorinen 1927, 58–62.) Mustiala on ollut merkittävä hevosenomistaja eri aikoina. Hevosia on käytetty pääasiassa tilan maanviljelystöihin. Vuonna 1922 Mustialassa oli hevosia 49, joista varsoja oli yhdeksän. Vuonna 1938 hevosia oli 37, ja näistä alle yksivuotiaita varsoja oli kolme. Hevosten määrää vähensi traktorin ja kuorma-auton hankinta. (Tuorlahti 1943, 243.) Vuoteen 1908 asti Mustialassa koulutettiin agronomeja. Sen jälkeen koulutus siirtyi Helsingin yliopiston tehtäväksi. Tänä päivänä Mustialasta valmistuu agrologeja (AMK), ja opiskelijoilla on mahdollisuus valita suuntautuminen hevostalouteen. (TYKL/spa/356.)

Ypäjälle perustettiin vuonna 1937 valtion hevossiittola ja sen yhteyteen hevoshoitokoulu. Tavoitteena oli kehittää Suomen hevosjalostusta ja parantaa hevosalan työntekijöiden ammattitaitoa. Myös puolustuslaitoksen hevoshuoltokoulu toimi siellä vuoteen 1955 asti. 1950-luvun lopulla hevossiittolasta muodostui hevosjalostuslaitos. Toiminnan alkuvuosikymmeninä jalostustyö keskittyi suomalaisen työhevosen ympärille. Vähitellen se sai väistyä urheiluevosen tieltä, ja 1970-luvulla lämminveriset tulivat mukaan toimintaan. (Heiskanen 1987, 5–36.) Tänä päivänä Ypäjällä toimivat Hevosopisto Oy sekä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) hevostutkimus. Hevosopistolla järjestetään ammatillisen koulutuksen lisäksi esimerkiksi kilpailuja, valmennusta ja koulutusta. Hevosopistolta valmistuu mm. ratsu- ja ravivalmentajia sekä ratsastuksenopettajia. Samalla Siittolanmäellä toimii MTT:n hevostutkimus, ja sen toiminta on keskittynyt neljään eri osa-alueeseen, jotka ovat valmennus- ja lisääntymisfysiologia, ravitseminen sekä hevosen käyttäytyminen ja elinympäristö. Alueella on myös hevossairaala ja oriasema. (www 4.) 1930-luvulla alueelle perustetut hevoslaitumet kuuluvat nykyisin valtakunnallisiin perinnemaisemiin. Siellä kasvaa runsaasti harvi-

naisia niittyjen ja ketojen kasveja. (Poutanen 1998, 109.) Kaikkiaan Ypäjän Siittolanmaellä asuu lähes 300 hevosta. Alueella on myös täysimittainen ravirata. (www 4.) Kesällä 2006 Ypäjällä avattiin valtakunnallinen Suomen Hevosurheilumuseo. Sen tehtävänä on säilyttää, taltioida ja esitellä suomalaista hevosurheilun historiaa. Valtakunnallisen hevosalan museon sijoittaminen Ypäjälle vahvistaa edelleen paikan asemaa Suomen hevosalan keskuksena.

Myös Lounais-Hämeen kartanot ja maalaistalot toimivat hevoskasvatuksen suunnannäyttäjinä. Kartanoissa ja maalaistaloissa oltiin kiinnostuneita hevoskasvatuksesta, sillä hevosten tarve oli niissä suuri. Monet isännät olivat aktiivisesti mukana eri hevosityhdistyksissä ja ravitoiminnassa. Kiinnostus hevosasioihin siirtyi usein sukupolvelta toiselle. Tiloille oli sijoitettuna myös yhdistyksen siitosoriita.

8. *Kilpa-ajot Lounais-Hämeessä 1800-luvulta alkaen*

Lounais-Hämeessä järjestetyistä kilpa-ajoista ei ole säilynyt tietoja ennen vuotta 1864. Sanomalehti *Hämäläinen* kirjoitti 9.3.1864 ajetuista Tammelan ensimmäisistä kilpa-ajoista Kaukjärven jäällä Mustialan maatalousopiston vieressä. Kilpa-ajoihin osallistui yhteensä 29 hevosta, joista neljä oli Tammelasta. Hevosia osallistui näihin kilpa-ajoihin varsin pitkienkin matkojen takaa, sillä mukana oli kilpailijoita mm. Jämsästä ja Kokkolasta asti. Ensimmäinen palkinto, 100 markkaa, meni Sääksmäelle. (*Hämäläinen* 11.3.1864, 2.) Näistä kilpa-ajoista alkoi aluksi epä säännöllinen, mutta varsin nopeasti säännöllinen ravitoiminta Lounais-Hämeessä. Osanottajamäärät vaihtelivat, ja usein kilpailijoina olivat lähialueen hevoset. Talvisin kilpaa ajettiin järvien ja jokien jäillä, mutta kesällä myös maantien suorilla. Ennen Mustialassa järjestettyjä kilpailuja keskinäistä paremmuutta on varmasti Lounais-Hämeessäkin mitattu jo aikaisemminkin kirkkomatkoilla, sopivilla maantien pätkillä ja järvien jäillä aina tilaisuuden tullen.

Tammelan Hippos hyväksyttiin vuonna 1949 Suomen Ravirenkaan jäseneksi, ja Pilvenmäen alueelle kunnostettiin virallinen ravirata. Vihkiäisajoista kesällä 1949 muodostui korkeatasoinen ravitapahtuma, jossa esiintyi mm. ravikuningas Akapeetus Punkalaitumelta. (Syrjänen 1978, 19–23.) Raveissa hevosia ohjastivat yleensä miehet. Naisohjastajat olivat varsin harvinaisia. 1950-luvun raveissa naisille oli varattu usein muita tehtäviä esimerkiksi kanttiinitoiminnan piiristä. Naisohjastajille järjestettiin omia lähtöjä, mutta niissä oli usein vähemmän osallistujia kuin muissa lähdoissa. Hevosten kanssa toimivia naisia pidettiin ennen ehkä hieman ronskeina ja miesmäisinä. Hevoset olivat niin vahvasti miesten aluetta, että sille tunkeutuminen vaati naisiltakin miehistä otetta ja olemusta. Naisia toimi raviurheilun piirissä,

mutta usein perinteisesti naisten omilla alueilla kuten ruokahuollossa. (TYKL/spa/356.)

1960-luvulla Pilvenmäen raviradalla alkoi noususuhdanne. Lämminverivevosia osallistui ensi kertaa Tammelan Hippoksen järjestämiin ravikilpailuihin jo vuonna 1960. (Kertomus Tammelan Hipposyhdistyksen toiminnasta 1959, 1960.) Ravirata sai Suomen moderneimmat lasikatsomot 1960- ja 1970-luvuilla (Syrjänen 1978, 29–30). Raviurheilu oli 1970-luvulla hyvin suosittua, ja myös Pilvenmäen ravikeskus kehittyi. Forssassa järjestettiin toiset kuninkuusravit vuonna 1988. Siihen asti raviradan kehitys oli suotuisaa, mutta suur-tapahtuman jälkeen suunta kääntyi. Maassa alkoi taloudellinen lama, joka kouraisi voimakkaasti Forssan seutua, jossa oli paljon teollisuutta. Vuonna 1990 Pilvenmäki suoritti vielä runsaasti investointeja, mm. raviradan kunnostusta, ja rahoitti nämä toimet valuuttalainoilla. Vuonna 1995 sallittiin raviratojen ulkopuolinen etäpeli. Pilvenmäelle etäpeli toi suuria muutoksia, sillä aikaisemmin Forssan raveihin tuli runsaasti ravibusseja suurimmista asutuskeskuksista kuten Helsingistä, Turusta ja Tampereelta. Pilvenmäen raviradan toimintaa ovat 2000-luvulla vaikeuttaneet vanhat velat ja sitoumukset. Pilvenmäki onkin siirtynyt Forssan kaupungin omistukseen. (TYKL/aud/122.)

9. Kohti tulevaisuutta

Raviurheilulla on monia haasteita 2000-luvun Suomessa. Raviuran päättäneiden hevosten kohtaloon tulee kiinnittää enemmän huomiota. Yleisö löytää tiensä raviurheilun suur-tapahtumiin kuten kuninkuusraveihin, mutta arkisissa tusinaraveissa raviradoilla on hyvin väljää. Suomenhevosen asema raviurheilussa on herättänyt viime aikoina keskustelua. Toisaalta suomenhevoslähtöihin on ollut lämminverilähtöihin verrattuna vaikeampi saada osallistujia, ja toisaalta suomenhevosten omistajat tuskaillevat sopivien lähtöjen puutetta. Suomenhevosen raviurheilun turvaamiseksi on esitetty yhteispohjoismaisesti risteytettyä kylmäverirotoa, jota jalostettaisiin juuri juoksijaksi. Tämä on kuitenkin ollut monille vannoutuneille suomenhevosten kannattajille kuin isku vasten kasvoja. Puhdas suomenhevosrotu on satavuotias ja osa kansallista identiteettiä siinä missä Sibeliuksen ja saunakin. Suomenhevosella oli tärkeä osuus viime sodissa, ja hevonen onkin alkanut pikku hiljaa nauttia sotaveteraanien tavoin kunnioitusta isänmaan puolustamisesta. Viime vuosina suomenhevosen käyttö ratsuna on alkanut saada yhä enemmän arvostusta. Huolellisen jalostustyön tuloksena ravi- tai ratsuominaisuudet kehittyvät. Työhevosina suomenhevosea käytetään nykyään vähän, mutta moniarvoistuvassa yhteiskunnassa ne toivottavasti löytävät yhä useammin oman paikkansa. Satavuotias kansallisevoseksi kohotettu suomenhevonen ansaitsee saamansa huomion juhluvuonna 2007.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Pilvenmäen raviradan arkisto, Forssa:

- Kertomus Tammelan Hippos-yhdistyksen toiminnasta vuodelta 1940.
- Kertomus Tammelan Hippos-yhdistyksen toiminnasta vuodelta 1941.
- Kertomus Tammelan Hippos-yhdistyksen toiminnasta vuodelta 1942.
- Kertomus Tammelan Hippos-yhdistyksen toiminnasta vuodelta 1945.
- Kertomus Tammelan Hippos-yhdistyksen toiminnasta vuodelta 1956.
- Kertomus Tammelan Hippos-yhdistyksen toiminnasta vuodelta 1959.
- Kertomus Tammelan Hippos-yhdistyksen toiminnasta vuodelta 1960.

Rossi, Leena 2001: Vanhan hevostiehen (s. 1928) haastattelu 17.5.2001. Turun yliopisto, Kulttuurihistorian oppiaine.

Tammelan Hippos-yhdistyksen vuosikokouksen pöytäkirja 5.2.1939.

TYKL/aud/122. Vanha-Similä, Maria 2006.

TYKL/aud/123. Vanha-Similä, Maria 2006.

TYKL/spa/356. Vanha-Similä, Maria 2006. Kenttätyöpäiväkirja.

Elektroniset lähteet

- www 1: www.hippos.fi/hippos/tilastot/jalostus_ ja_kasvatus/hevoskannan_kehitys.php. Suomen Hippoksen internetsivut. Viitattu 26.10.2005.
- www 2: www.shkl.net/artikkelit.php?art=71. Suomen Hevosomistajien Keskusliitto ry:n internetsivut. Kilpailusihteeri Kyösti Saranpään artikkeli Maantieravien mennyt maailma. Viitattu 3.2.2006.
- www 3: www.hippos.fi/hippos/raviurheilu/index.php. Suomen Hippoksen internetsivut. Viitattu 3.5.2006.
- www 4: www.hevosopisto.fi/index.phtml?page_id=1097&navi_id=1097&. Ypäjän Hevosopisto Oy:n internetsivut. Viitattu 5.5.2006.
- www 5: www.hippos.fi/hippos/tilastot/kalvot_vuodelle_2006.pdf. Suomen Hippoksen internetsivut. Viitattu 11.5.2006.
- www 6: www.hippos.fi/hippos/jalostus_ ja_kasvatus/kasvatus/kasvattajapalkinnot.php. Suomen Hippoksen internetsivut. Viitattu 11.5.2006.
- www 7: www.hippos.fi/hippos/jalostus_ ja_kasvatus/kasvatus/palkinnot_sh_lv.php. Suomen Hippoksen internetsivut. Viitattu 11.5.2006.
- www 8: lomake.mmm.fi/ShowFile?ID=11681&LANGUAGE=FI. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut. Alkuperäisrotujen kasvattaminen – Maatalouden ympäristötuen erityistuet v. 2000–2006-opas. Viitattu 11.5.2006.
- www 9: www.hevosurheilu.fi. Hevosurheilun verkkolehti. 3/2006. Suomen Hippos ry:n jalostusjohtaja TERTTU PELTONEN: Tertun kynästä: Kansallinen hevostalouden tuki kasvatukseseen. Viitattu 11.4.2006.

Videokassetti

Suomen raviurheilun historia, osat I–II. Toim. JYRKI KAMINEN ja TUOMO KAMINEN. Tuotanto Filmaattiset Oy ja Suomen Hippos.

Kirjallisuus

- AALTONEN, JOUNI 1996: Raviurheilu. MONIQUE ja HANS D. DOSSENBACH (toim.): *Tammen suuri hevostietokirja* 3, 98–141. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- AALTONEN, SEPPÖ & KÖRKALÄ, VEIKKO 1976: *Raviurheilu*. Kirjayhtymä, Helsinki.
- FABRITIUS, L. 1884: *Suomen juoksijahevonen*. Turku.

- 1914: *Ravikilpailujen tarkoituksesta sekä suomalaisen juoksijahevosen harjottamisesta.*
- HEISKANEN, MINNA-LIISA 1987: *Valtion hevosjalostuslaitos ja Ypäjän maatalousoppilaitos 50 vuotta 1937–1987.* Valtion hevosjalostuslaitos, Ypäjä.
- Hevosopas* 1963. Pääesikunnan julkaisuja. N:o 3456/Ohjeisto/8 b.
- Hevostalous* 25.3.1958, 3.
- Hevosviesti* 9.6.1939, 8. Seinäjoki.
- HÖJER, ALLAN 1903: *Kertomus Hevoskasvatusyhdistyksen Tammelan Hippos toiminnasta vuosina 1898–1901.*
- KALSKE, MARJA 2005: *Suomessa syntyneiden hevosten nimistö.* Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 73, Turku.
- KAUKOVALTA, K. V. 1934: *Forssan puuvillatehtaan historia 1847–1934.* Osakeyhtiö Forssa Aktiebolag, Forssa.
- KOSKIAHO, BRIITTA 1990: *Ohi, läpi ja reunojen yli: tutkimuksenteon peruskysymyksiä.* Gaudeamus, Helsinki.
- LAURILA, TERHI 1996: Hevoskasvatus Suomessa. MONIQUE ja HANS D. DOSSENBACH (toim.): *Tammen suuri hevostieteen moniääninen julkaisu*, 22–42, 44–45. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- 2001: Suomenhevon. JANE HOLDERNESS-RODDAM: *Hevosia! Rotuja, urheilua, koulutusta, hoitoa*, 150–151. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- MERI, VEIJO 1999: *Pohjantähden alla. Kirjoituksia Suomen historiasta.* Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- NIEMELÄ, JARI 2004: Lammas ja polle poissa on. PIRJO MARKKOLA (toim.): *Suomen maatalouden historia III, Suurten muutosten aika jälleerakennuskaudesta EU-Suomeen*, 145. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 914:3. Helsinki.
- NIINIMÄKI, PENTTI & NUMMILA, KARI & SYRJÄNEN, VESA E. 1978: *Forssan Seudun Hippos ry 1898–1978.* Forssan Seudun Hippos ry., Forssa.
- OJALA, ILMARI 1996: Suomenhevon. MONIQUE ja HANS D. DOSSENBACH (toim.): *Tammen suuri hevostieteen moniääninen julkaisu*, 46–95. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- PELTOVUOMA, A. 1916: *Perä-Pohjolan karja. Sen jalostus, ruokinta ja hoito.* Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- PELTOVUORI, RISTO 1993: *Forssan historia.* Forssan kaupunki, Forssa.
- POUTANEN, PIRJO (toim.) 1998: *Elämän puolesta. Maatalouden tutkimuskeskus 100 vuotta.* Maatalouden tutkimuskeskus.
- RAEUORI, ANTERO 1982: *Suuri suomalainen ravikirja.* WSOY, Helsinki.
- Suomen Hippos ry:n toimintakertomus* 1991.
- Suomen Hippos ry:n toimintakertomus* 1995.
- Tammelan Hevosystäväinseuran Säännöt* v. 1889.
- TUORLAHTI, V. 1943: *Mustiala 1840–1940. 100 vuotta maatalousopetusta.* Forssa.
- Tutustu suomenhevoseen* 2006. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu.
- VILKUNA, KUSTAA 1935: *Varsinaissuomalaisten kansanomaisesta taloudesta.* WSOY, Porvoo.
- VUORELA, TOIVO 1975: *Suomalainen kansankulttuuri.* WSOY, Helsinki.
- VUORINEN, J. A. 1927: *Tammelan Hevosystäväinseuran toiminnasta.* Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen vuosikirja III. Forssan Kirjapaino Oy, Forssa.
- 1928: Tammelan Hippos 30-vuotias. *Forssan Lehti* 10.2.1928, 1.
- 1939: Tammelan Hippos-yhdistyksen 40-vuotisesta toiminnasta. *Hevostalous* N:o 3 1939, 4.
- VANHA-SIMILÄ, MARIA 2007: *YKSI... KAKSI... AJA! Lounais-Hämeästä raviurheilua ja hevoskasvatusta 1800-luvulta nykypäivään.* Kansatieteen pro gradu -tutkielma. (TYKLI/kk/2533.)
- WARIS, MATTI 1997: Suomenhevon sotahevosena. ILMARI OJALA (toim.): *Suomenhevon Suomen puolesta 1939–1945*, 35–74.
- VIHOLA, TEPPO 2004: Pärjääkö pienviljelys? MATTI PELTONEN (toim.): *Suomen maatalouden historia II, Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*, 135–216. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 914:2, Helsinki.
- Åbo Allmänna Tidning* 30.1.1817, 1.

MARIA VANHA-SIMILÄ: *From the workhorse to the racehorse. Stages in the development of the Finnish horse*

The year 2007 is the jubilee year of the Finnish horse. Finland's original horse breed is now one hundred years old. Native Finnish horses have been registered in the studbook in Finland since 1907. The national horse is a very important part of the national identity. The position of the horse in society has changed remarkably. A fellow-worker has become a competing athlete and hobby companion. Horse racing and horse breeding have very long traditions. In earlier years horses mainly worked in agriculture, but since the 1900th century sport has gained a foothold in the equestrian economy. In important horse breeding centres the focus began to be on those stallions which won races. The good characteristics of trotters became adapted to workhorses. Eventually, horses began to be used only for trotting. After the Second World War horse racing became more popular. Exhibitions, breeding, colt pasturing and informative events were still very important for a very long time in the equestrian economy. Horse racing only a supporting part of other functions.

Nowadays, horse races are extremely tightly controlled and it is a very professional business. Warm-blooded trotters entered Finnish racing in the 1960s. These had a very refreshing influence on trotting. Changes in the international situation have also transmitted racing ideals from east to west.

Trotting has traditionally been a farmer's form of amusement, but gradually racing has gained the attention of vast audiences. The position and meaning of the horse in society has changed greatly. An elderly horseman described this situation well, when he said that before, horses served men, but now men serve horses.

South-western Häme is a very old equestrian area. It is different from other areas in Finland insofar as this region is very diverse and there is much equestrian education, research and development. Ypäjä and Mustiala have very strong traditions, and yet despite this, attitudes are very much up to date.